

LADAKH

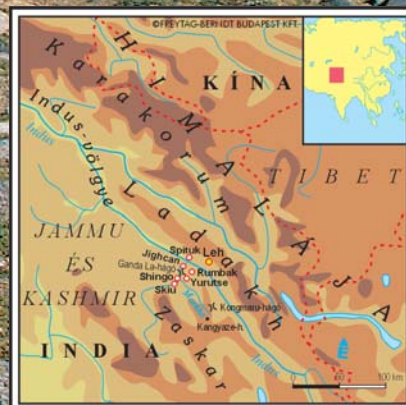
□ Szöveg és fotó: BUZÁS BALÁZS

Szabad tibetiek földje

Az ötven éve megszállás alatt álló Tibetet az évfordulóra való tekintettel Kína ideiglenesen lezárta a Himalájára kíváncsi turisták elől. Persze az üzlet nem állhat le, hiszen a skanzenként üzemeltetett terület jól jövedelmez Pekingnek. De Kasmírtól északkeletre, a Himalája teteje és a Karakorum között létezik egy „ország”, a „Magas hágók földje”, azaz Ladakh, ahol hasonló a táj, működhetnek a kolostorok, és az emberek szabadon beszélhetnek bármiről.

Még a magassághoz szokott, kistestű teherhordó lovak is lassan kapaszkodnak fel a „Magas hágók földjére”

Az Indus folyótól északra, egy dombtetőn magasodik a turisták által is látogatható Thiksey kolostor, melynek falai között jelenleg másfélszáz szerzetes él.

A SZMOGOS — és valljuk be, koszos — Delhit magunk mögött hagyva, a Himalája szívében szállunk ki gépünkéből. Szinte harapni lehet a friss, hegyi levegőt. 3500 méter magasan járunk, és ezt kicsit érezzük is. Mióta az indiai kormány 1974-ben megnyitotta az addig hermetikusan lezárt vidéket, a kalandvágyó, kolostorokat néző turisták egyre nagyobb számban érkeznek ide. A hazánknál kicsit nagyobb autonóm

terület a repülőteret körülvevő indiai katonai bázisok miatt nem tűnik túl békésnek, de szerencsére a szomszédos Jammu és Kasmír vidékeire oly jellemző konfliktusok elkerültek.

Leh

UTUNK ELSŐ megállója Leh, amely korábban szinte kikerülhetetlen állomása volt a Pandzsáb és Szinkiang közötti,

Felső-Indus-völgyi kereskedelemnek. Eme szerepétől a nagyhatalmak területszerző viszálykodása fosztotta meg, de a város ma él és pezseg. Központjában a királyi család egykori lakhelye, a kilencemeletes Leh palota áll, amelyet megmászva csodaszép látvány tárul elénk. Az előttünk fekvő város az Indus völgyében létesült, mögötte már a Himalája 5-6 ezer méteres csúcsai magasodnak.

Túránk egy ideig az Indussal párhuzamosan halad. A 3200 kilométeres folyó a Tibeti-fennsíkon ered és az Arab-tengerbe ömlik.

A Thiksey kolostor hajnali szertartásainak vendégei a komoly érdeklődést mutató turisták közül kerülnek ki.

ÉPPEN túraútvonalunkon töprengünk, amikor a műezzin imára szólító hangja tudatosítja bennünk, hol is vagyunk: Ladakh hivatalosan a zömében muszlimok lakta Jammu és Kasmír része, de szerencsére a hívők itt is békében élnek egymás mellett. Nyelvük is közös, bár vannak kiejtésbeli különbségek – és persze bevándorlók is –, a ladakh-i nyelv mindannyiuk számára érthető.

AZ ESTI nyüzsgésben látszik csak igazán, hogy a kalandtúrázók Nepál utáni második paradicsomában járunk. Az erre felkészült éttermekben ezért egyaránt kapni tibeti 'momo'-t (fűszerezett hússal vagy zöldséggel töltött tésztagombóc) és olasz pizzát is. A muszlimok által üzemeltetett tetőterazon csak a sör tűnik hiánycikknek, de hamar kiderül, hogy álcázva, teáskannában szervírozva sem veszti el a hatását. Bár a turizmus meglehetősen újkeletű errefelé, a helyiek máris átvették a nyugati világban kiforrott, környezettudatos gondolkodásmódot: hazánkat megszégyenítő szigorral tiltják például a műanyag csomagolóanyagok használatát, és támogatják az ásványvizet palackok újratöltését, valamint a helyi alapanyagok használatát.

Kolostorok gyűrűjében

HAMAROSAN a városkörnyéki kolostorok felderítésére indulunk. Leh-től alig 40

Fent: A kolostorok falán látható ijesztő alakok a látszat ellenére gyakran jószándékú, sőt gyógyító isteneket vagy istennőket ábrázolnak.

kilométerre, egy völgyben fekszik Ladakh egyik legjelentősebb Drukpa Kagyu kolostora, a Hemish. A több mint négyszáz éves épületegyüttes ad otthont a hasonló nevű fesztiválnak, amelynek során – 11 évente – egy hatalmas tekerécsképet, az úgynevezett 'thangká'-t is kiterítenek a kolostor falára. Valamivel régebbi múltra tekint vissza a szent helynek számító Lamayuru, a „Szabadság helye”.

JELENLÉG körülbelül 150 szerzetes lakja, de korábban előfordult, hogy négyszázan is éltek a falai között. Életük monoton egyhangúságban folyik, amibe a Thiksey kolostorba látogató turisták is bepillanthatnak, ha veszik a fáradságot, és megfigyelőként részt vesznek a hajnali közös imán. Az épület tetejéről remek kilátás nyílik a környékre, az egyik imateremben pedig a Dalai Láma ajándékát, egy 15 méteres Buddha szobrot csodálhatunk meg.

Elhagyva az Indus-völgyét

HOSSZÚ, NEHÉZNEK ígérkező túra vár ránk: terepjárókkal indulunk Leh városából, átkelünk az Induson, majd megérkezünk Spitok faluba, ahonnan gyalogtúránk indul. Felszerelésünket kisméretű lovak cipelik, sátrainkat kisegítő személyzet állítja fel, és még egy kitűnő szakácsot is kapunk.

EGY IDEIG az Indussal párhuzamosan, délkelet felé haladunk. Késő délután érkezünk első táborhelyünkre, Jingchan faluba. A magasan fekvő völgyekben megbújó apró falvak lakói főleg mezőgazdaságból élnek, s mivel a betakarítási szezon egybe-

A szegényebb családok gyermekei számára a legjobb kiugrási lehetőség, ha szerzetesnek állnak.

LADAKH TÖRTÉNELME

Az Indus-völgy itteni civilizációinak első képviselői valószínűleg dárdok voltak, majd tibetiek, illetve muszlim hódítók vették át az uralmat. Az első önálló királyságot a buddhista Nyima-Gon alapította a X. században. A nagy tibeti tanítómester, Congkapa (1357-1419) Ladakh-ba érkezése körüli időkben az ország kettévált, később a két buddhista királyságot Bhagal, az egyik uralkodó unokája egyesítette: az új dinasztia alapítójaként felvette a Namgyal („győzedelmes”) nevet, Leh-t ki-nevezte fővárosnak és terjeszkedni kezdett. Egyik utódja, Dzsamjang Namgyal a muszlim szomszédaival vívott vesztes hadjáratai után házassági szerződésre kényszerült, ezáltal Ladakh-ban megnőtt a muszlim befolyás.

A XVIII. században egymást érték a trónviszályok, ami Tibet vezetőjét, a Dalai Lámát is beavatkozásra készítette. De hiába neveztek ki Tibethez lojális uralkodót, az 1842. szeptember 17-i Lehi Egyezmény megkötése megpecsételte Ladakh önállóságát. Szerencsére a kereskedelmi és kulturális kapcsolatok megmaradtak a buddhista Tibetrel, de Ladakh a II. világháborút követően két nagyhatalom, India és Pakisztán ütközőpontjában rekedt. A Pakisztán felől érkező támadások, majd az 1962-es kínai behatolás tovább rontotta a helyzetet. Az indiai katonai jelenlét állandósult, Ladakh katonailag zárt övezet lett.

1959 márciusában Kína megszállta Tibetet, és lezárta a Ladakh-ból Lhászába vezető évszázados kereskedelmi és zárandokútvonalakat is. Tenzin Gyatso, a XIV. Dalai Láma és tibetiek tízezrei menekültek Ladakh-ba, és élnek azóta is Indiában. Az ország talpraállását az indiai katonaság által kiépített infrastruktúra és a '70-es évek óta engedélyezett turizmus segítik. Ladakh jelenleg autonóm terület, de hivatalosan az indiai Dzsammu és Kasmír állam része.

esik a turistaszezonnal, a túravezetésből élő családtagok hiánya sok helyen jelentős fennakadást okoz.

MÁSNAP VÉGRE beérünk a hegyek közé. Körben murvás hegyoldalak és hófödte csúcsok keretezik a horizontot. Feltűnnek az első mormoták, az égen zsákmányra leső ragadozó madarak köröznek és egyre több a vadjuhok patáinak nyomán kikopott hegyi ösvény is. Egymás után kelünk át a lefelé rohanó hegyi patakokon, már nem is számoljuk, hányszor vesszük le és fel bakancsainkat.

ÚJABB PATAKOK és sztúpák után Rumbak faluba értünk. A csak szórványosan felhős égbolt teljes pompájában látni engedi a Stok hegyvonulat legmagasabb csúcsát, a 6121 méter magas Stok Kangrit. Ladakh sajátosságai a katonai ejtőernyők-ből készült időszakos sátor-büfék. A 'csangról', azaz árpasórról itt áttérünk a

Friss hópárduc lábnyomok egy vízmosásban.

jakvajas tea ivására. A teasátrak előtt parabola-antennák fordulnak a nap felé, de nem az indiai filmeket fogják vele: alufólia bélésükkel a napsugarakat fókuszálják a tea főzőre.

A nagy magasság miatti erős napsugárzás energiája természetes vízforralóként is használható.

JURUTSE FALU teasátra nevezetesebb helyen, a „Világ hópárducainak fővárosában” hirdeti, hogy a környező völgyek a világ legszebb nagymacsájának nyújtanak menedéket. Megfigyelésük aránylag könnyű, feltéve, ha bírjuk a sátorban töltött hideg telet. A hópárducok csupán ekkor, a magas hegyekből lehúzóódó vadjuhokat követve merészkednek a falvak közelébe. Nekünk így, nyáron be kell érünk a lábnyomaikkal.

TÚRÁNK legnehezebb napja következik. A táj lankás ugyan, de a nagy tengerszint feletti magasság és a kevés oxigén miatt lá-

baink lassan visznek felfelé. De már semmi sem takarja a kilátást a vidék legmagasabb csúcsa, a Stok Kangri örök hóval borított, fenséges sziklapiramisa előtt.

EGY HOSSZABB emelkedő után érkeünk a 4920 méter magas Ganda La-hágóra, amit rengeteg színes imázsló is jelez. Fúj a szél, de ki törődik vele, ha a távolban — ameddig a szem ellát — Zanskar fenséges hegyei magasodnak.

A HÁGÓ TÚLOLDALÁN már vidáman ereszkedünk le Shingo faluig. Lépteinket kíváncsi mormoták, nyulak és a háziastott jakok tekintete követi. A 4175 méter magasan fekvő kicsinyke falutól egy szűk szurdokban vezet tovább utunk. A völgy két oldalán ötezer méteres csúcsok emel-

kednek, a következő települést az elmaradhatatlan sztúpák és kőbe vésett imák jelzik.

A Markha-völgy

SKIU FALU a Markha-völgy kapuja. Az itt élő emberek több száz éve változatlan, de szorgalmas és boldog életét a kristálytisza, kék ég alatt zöldellő rétek látványa teszi boldoggá. Ismét alacsonyabban (3700 méteren) haladunk, a Markha-folyó mellett, és nemsokára elérjük annak a völgynek a bejáratát, amely egykoron Zanskarba vezette nagy magyar utazónkat, Kőrösi Csoma Sándort.

HAMAROSAN feltűnik a 6400 méteres Kangyaze impozáns csúcsa, és alatta a nyári időszakban állataikat itt legeltető

Fent: A Kongmaru-hágón imázslók százai jelzik a nagy magasságot. Szemben a Kang Yaze 6400 méteres tömbje látható.

A himalájai mormoták veszély esetén egy pillanatra visszahúzódnak föld alatti üregeikbe.

**Keresse
nyári kiadványainkat
irodáinkban!**

Tavasz és nyár a világ legszebb tájain!

Népszerű repülő körutazások és városlátogatások

Portugál körutak	179 900 Ft-tól+ill
Andalúz csillagtúra	239 900 Ft-tól+ill
Olaszországi körutak	249 900 Ft-tól+ill
Izraeli körutazások	249 900 Ft-tól+ill
Körutazás Írországban	349 900 Ft-tól+ill
USA körutak, városlátogatások	379 900 Ft-tól+ill
Bali-Hongkong	399 900 Ft-tól+ill
Mexikói körutak	399 900 Ft-tól+ill
Kínai körutazások	429 900 Ft-tól+ill
Kubai körutazás	559 900 Ft-tól+ill
Dél-amerikai körutazások	439 900 Ft-tól+ill

Cefalú és Taormina környéke:

Apartmanban	99 000 Ft-tól+ill
*** szállodában, reggelivel	149 900 Ft-tól+ill
**** szállodában, reggelivel	209 900 Ft-tól+ill

A részvételi díjak nem tartalmazzák a repülőtéri illetékeket és az esetleges vízumdíjat.

Chemol Travel
utazási iroda
Weco-Travel CEE Group tagja

Szeretettel várjuk irodáinkban: Bp. V. József nádor tér 8. Tel.: 266-2261, Bp. II. Rózsakert Bevásárlóközpont Tel.: 200-4747, Bp. II. Mammút I. Üzletközpont Tel.: 325-7903, és országsszerte viszonteladóinknál. MKEH regisztráció: R-0095.

További ajánlatok:
www.chemoltravel.hu

Teherhordóink ősi 'csörtenek' sora mellett haladnak el a Markha-völgyben. A 'csörten' sírhely, amiben gyakran csak ereklyéket helyeznek el.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR

Híres utazónk, Körösi Csoma Sándor (1784-1842) a magyarok eredetét keresve – lényegében gyalogosan – 1822. május 23-án érkezett Ladakhba. Hamarosan találkozott William Moorcroft angol kormány megbízottal, az ő ösztönzésére (és támogatásával) a tibeti nyelv tanulmányozásába kezdett. 1823 és 1827 között összesen több mint három évet töltött ott, elolvasott több ezer, tibeti nyelven íródott könyvet és megírta az első tibeti-angol szótár vázlatait. Jegyzeteit – mint a Royal Asiatic Society tagja – a kalkuttai könyvtárban töltött évei során rendezte. 1842-ben újra Ladakh felé vette az irányt, de útközben maláriás lett, és Dardzsilingben elhunyt. A Himalája bércei közt megbújó város temetőjében álló sírja azóta is a magyar utazók zarándokhelye. A tibetológia megalapítójának, az első tudományos tibeti-angol szótár írójának tárgyi emlékeit az érdi Magyar Földrajzi Múzeum őrzi. *További információ: foldrajzimuzeum.hu*

nomád ladakh-i pásztorok egy csoportja. Akárcsak állataik, ők is kőkunyhókban próbálják átvészelni az ötezer méteres magasságban elég gyakori fagyos éjszakákat. A ladakh-i kultúrák megmaradását célzó programok keretében akár velük is lakhatnánk, kecskét fejve, kecsketejet, sajtót és joghurtot kóstolva.

A 'mani' kövek a rajtuk olvasható szent szövegről kapták nevüket. A legismertebb buddhista mantrát faragták rájuk: „Om mani peme hum”, azaz „Áldott legyen a kincs a lótuszban”.

MÁSNAP MEGINT korán kelünk, és lassan araszolva haladunk a Kongmaru-hágó felé. Imázászlók százai jelzik a magasságot, de a pontos adat rejtély: egyes térképek 5190 méterről, a könyvek és a GPS 5300-ról informálnak – de ez nagyjából mindegy is. A lényeg, hogy itt lehetünk: a hágóról semmi nem zavarja a panorámát sem a Kangyaze-csúcs, sem az Indus-völgy, sem pedig az Indus-völgyön túl fekvő ladakh-i hegységek felé. Innen már csak lefelé kell mennünk, mégis fájó szívvel hagyjuk magunk mögött a látványt, és ereszkedünk egy árnyékos völgybe, ami már Leh felé vezet vissza.

Szent szöveget tartalmazó kőfaragással díszített 'mani' kő egy út menti kőrákason.

